Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
MACIEJA SZPUNARJA,
predstavljeni 14. marca 2024 [1]

Zadeva C-86/23

E.N.I.,
Y.K.I.
proti
HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung AG

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče, Bolgarija))

„Predhodno odločanje – Pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah – Pravo, ki se uporablja za nepogodbene obveznosti – Uredba (ES) št. 864/2007 – Prevladujoče obvezne določbe – Zavarovanje civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil – Prometna nesreča – Pravica do odškodnine, priznana družinskim članom pokojnika – Načelo pravičnosti za povračilo nepremoženjske škode – Merila presoje“

I. Uvod

1. S tem predlogom za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče, Bolgarija), se postavlja vprašanje prava, ki se uporablja za odškodninski zahtevek, ki sta ga posameznika, bolgarska državljana, iz naslova obveznega zavarovanja civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil vložila zoper zavarovalnico za nepremoženjsko škodo, nastalo zaradi smrti njune hčere v prometni nesreči, ki se je zgodila v Nemčiji.

2. To vprašanje je povezano s klasičnim vprašanjem „prevladujočih obveznih določb“ in ima dvojni pomen z vidika razvoja mednarodnega zasebnega prava Unije. Sodišču ponuja priložnost, da po eni strani pojasni obseg pojma „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe (ES) št. 864/2007 [2] in po drugi strani opredeli merila, na podlagi katerih je mogoče predpise o varstvu pravic in svoboščin posameznika opredeliti kot „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu tega člena, pri čemer zadnjenavedeni del danes povzroča intenzivne razprave v pravni teoriji.

[1] Jezik izvirnika: francoščina.

[2] Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o pravu, ki se uporablja za nepogodbene obveznosti („Rim II“) (UL 2007, L 199, str. 40, v nadaljevanju: Uredba Rim II).

II. Pravni okvir

A. Pravo Unije

1. Uredba Rim II

3. Člen 4 Uredbe Rim II, naslovljen „Splošno pravilo“, v odstavku 1 določa:

„Če v tej uredbi ni določeno drugače, je pravo, ki se uporablja za nepogodbeno obveznost, nastalo iz škodnega dejanja, pravo države, v kateri škoda nastane, ne glede na državo, v kateri se je zgodil dogodek, ki je povzročil nastalo škodo, in ne glede na državo ali države, v kateri so nastale posredne posledice.“

4. Člen 16 te uredbe, naslovljen „Prevladujoče obvezne določbe“, določa:

„Ta uredba ne omejuje uporabe določb prava pristojnega sodišča, kadar so te obvezne ne glede na pravo, ki se sicer uporablja za nepogodbene obveznosti.“

2. Uredba (ES) št. 593/2008

5. Člen 9 Uredbe št. 593/2008 [3], naslovljen „Prevladujoče obvezne določbe“, v odstavkih 1 in 2 določa:

„1. Prevladujoče obvezne določbe so določbe, katerih upoštevanje je po mnenju države bistvenega pomena za zaščito njenih javnih interesov, kot je na primer njena politična, socialna ali gospodarska ureditev, in sicer do take mere, da se te določbe uporabljajo za vse primere, ki sodijo na njihovo področje uporabe, ne glede na to, katero pravo se sicer uporablja za pogodbo na podlagi te uredbe.

2. Nobena določba te uredbe ne omejuje uporabe prevladujočih obveznih določb prava države sodišča, pred katerim poteka postopek.“

B. Bolgarsko pravo

6. Deliktno odgovornost v bolgarskem pravu urejajo določbe členov od 45 do 54 zakon za zadalzheniyata i dogovorite (zakon o obligacijskih razmerjih in pogodbah) [4] (v nadaljevanju: ZZD).

7. Člen 45 ZZD določa:

„(1) Vsakdo je dolžan povrniti škodo, povzročeno drugemu.

(2) V vseh primerih deliktnega dejanja se kršitev domneva, dokler se ne dokaže nasprotno.“

[3] Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. junija 2008 o pravu, ki se uporablja za pogodbena obligacijska razmerja (Rim I) (UL 2008, L 177, str. 6, v nadaljevanju: Uredba Rim I).

[4] DV št. 275 z dne 22. novembra 1950.

8. Člen 52 ZZD določa:

„Odškodnino za nepremoženjsko škodo pravično določi sodišče.“

C. Nemško pravo

9. Člen 253 Bürgerliches Gesetzbuch (nemški civilni zakonik, v nadaljevanju: BGB) v različici, ki se uporablja za spor o glavni stvari, naslovljen „Nepremoženjska škoda“, določa:

„(1) Denarna odškodnina za nepremoženjsko škodo se lahko zahteva le v zakonsko določenih primerih.

(2) Če je treba plačati odškodnino zaradi posega v telo, zdravje, svobodo ali spolno nedotakljivost, se lahko tudi za nepremoženjsko škodo zahteva pravična denarna odškodnina.“

10. Člen 823 BGB, naslovljen „Obveznost povrnitve škode“, v odstavku 1 določa:

„Kdor naklepno ali iz malomarnosti protipravno poseže v življenje, telo, zdravje, svobodo, lastnino ali drugo pravico drugega, mu je dolžan povrniti s tem nastalo škodo.“

11. Člen 115 Gesetz über den Versicherungsvertrag (zakon o zavarovalnih pogodbah) z dne 23. novembra 2007[5] v različici, ki se uporablja za spor o glavni stvari, naslovljen „Pravica do neposredne tožbe“, v odstavku 1 določa:

„Tretja oseba lahko svojo pravico do odškodnine uveljavlja tudi proti zavarovalnici,

1. če gre za zavarovanje civilne odgovornosti, katerega predmet je izpolnitev obveznosti zavarovanja, ki izhaja iz zakona o obveznem zavarovanju […]

[…]

Pravica izhaja iz obveznosti zavarovalnice, ki izhajajo iz zavarovalnega razmerja, in, če te obveznosti ni, iz člena 117 od (1) do (4). Zavarovalnica mora plačati denarno odškodnino. Zavarovalnica in zavarovalec, ki mora plačati odškodnino, sta solidarno odgovorna.“

III. Dejansko stanje v sporu o glavni stvari, vprašanje za predhodno odločanje in postopek pred Sodiščem

12. Hči E.N.I. in Y.K.I., vlagateljev pritožbe v postopku v glavni stvari, ki sta bolgarska državljana, je 27. julija 2014 umrla v prometni nesreči v Nemčiji. Povzročitelj nesreče je bil zavarovan iz naslova obveznega zavarovanja civilne odgovornosti pri HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung AG (v nadaljevanju: HUK-COBURG), zavarovalnici s sedežem v Nemčiji.

13. Vlagatelja pritožbe v postopku v glavni stvari sta 25. julija 2017 pri Sofiyski gradski sad (okrajno sodišče za mesto Sofija, Bolgarija) zoper družbo HUK-COBURG vložila tožbo za plačilo 250.000 bolgarskih levov (BGN) (približno 125.000 EUR) vsakemu od njiju iz naslova odškodnine za nepremoženjsko škodo, nastalo zaradi smrti njune hčerke.

[5] BGBl. 2007 I, str. 2631.

14. Družba HUK-COBURG je 27. septembra 2017 vsakemu od staršev plačala 2500 EUR za povrnitev škode, nastale zaradi smrti njune hčerke.

15. Sofiyski gradski sad (okrajno sodišče za mesto Sofija) je s sodbo z dne 23. decembra 2019 tožbi delno ugodilo in vsakemu od staršev dodelilo odškodnino v višini 100.000 BGN (približno 50.000 EUR), od katere je bil odštet znesek 2500 EUR, ki ga je zavarovalnica že izplačala.

16. To sodišče je ugotovilo, da je pravo, ki se uporablja, nemško pravo o civilni odgovornosti, ki naj bi odškodnino za nepremoženjsko škodo, ki je nastala posrednim oškodovancem, kot sta vlagatelja pritožbe v postopku v glavni stvari, določalo le v izjemnih okoliščinah, in sicer kadar so bolečine in trpljenje škodili zdravju posrednega oškodovanca. Sodišče je menilo, da je treba za bolečine in trpljenje staršev plačati odškodnino, zlasti zaradi hudega čustvenega pretresa, ki je povzročil akutno stresno reakcijo, ter ker sta približno eno leto po smrti svoje hčere trpela zaradi depresije, tesnobe, napetosti, čustvene nestabilnosti, motenj spanja, izgube apetita in čustvene odtujenosti. Sofiyski gradski sad (okrajno sodišče za mesto Sofija) je za obrazložitev dodeljenega zneska navedlo, da tako v bolgarskem pravu v skladu s členom 52 ZZD kot v nemškem pravu v skladu s členom 253(2) BGB obstaja načelo pravične odškodnine za nepremoženjsko škodo. Merila za določitev odškodnine pa naj ne bi bila določena s tema nacionalnima zakonoma, temveč naj bi izhajala iz sodne prakse vsake od obeh držav.

17. Sofiyski Apelativen sad (pritožbeno sodišče v Sofiji, Bolgarija) je razveljavilo sodbo prvostopenjskega sodišča. To sodišče je tožbo staršev v celoti zavrnilo, ker je menilo, da nista dokazala, da sta bolečina in trpljenje povzročila patološko škodo za njuno zdravje, kar naj bi bil v skladu z nemškim pravom, ki se uporablja, pogoj za povračilo nepremoženjske škode. Poleg tega je presodilo, da njuna trditev, da je treba uporabiti člen 52 ZZD na podlagi člena 16 Uredbe Rim II namesto nemškega prava, določenega v skladu s členom 4(1) te uredbe, ni utemeljena. Po njegovem mnenju zneski, ki jih je zavarovalnica HUK-COBURG že izplačala, ne pomenijo, da je ta priznala zahtevke staršev. Starša naj ne bi bila upravičena do tega zneska, ki naj bi po višini ustrezal „majhni odškodnini“ za nepremoženjsko škodo iz člena 253(2) BGB.

18. Starša sta zoper to sodbo vložila kasacijsko pritožbo pri Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče), ki je predložitveno sodišče.

19. To sodišče najprej ugotavlja, da je nemška ureditev, ki se v obravnavani zadevi uporablja na podlagi člena 4 Uredbe Rim II, in sicer člen 253(2) in člen 823(1) BGB v povezavi s členom 115(1), prvi pododstavek, točka 1, zakona o zavarovalnih pogodbah, enaka ureditvi iz zadeve, v kateri je bila izdana sodba HUK-COBURG-Allgemeine Versicherung[6], ki se je nanašala na isto prometno nesrečo kot obravnavana zadeva.

20. Dalje, Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče) navaja, da je Sodišče v tej sodbi po eni strani menilo, da zadevna nemška ureditev spada na področje nacionalnega materialnega prava o civilni odgovornosti, na katero napotuje Direktiva (EU) 2009/103[7], in določa objektivno merilo, na podlagi katerega je mogoče opredeliti nepremoženjsko škodo, ki je lahko razlog za odškodnino ožjemu družinskemu članu oškodovanca v prometni nesreči. Po drugi strani je Sodišče menilo, da Direktiva 2009/103 ne nasprotuje nacionalni ureditvi, ki določa zavezujoča merila za določitev nepremoženjske škode, ki jo je mogoče povrniti.

[6] Sodba z dne 15. decembra 2022 (C-577/21, EU:C:2022:992; v nadaljevanju: sodba HUK-COBURG I).

[7] Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. septembra 2009 o zavarovanju civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil in o izvajanju obveznosti zavarovanja takšne odgovornosti (UL 2009, L 263, str. 11).

21. Nazadnje, predložitveno sodišče pojasnjuje, da v nasprotju z nemško ureditvijo, obravnavano v tej zadevi, ki za pravico do odškodnine za nepremoženjsko škodo določa tri pogoje, in sicer da je oškodovanec utrpel škodo za lastno zdravje, da je ožji družinski član neposrednega oškodovanca in da obstaja vzročna zveza med napako, ki jo je storila oseba, odgovorna za nesrečo, in to škodo, člen 52 ZZD določa, da odškodnino za nepremoženjsko škodo pravično določi sodišče. Po njegovem mnenju iz zavezujoče sodne prakse Varhoven sad (vrhovno sodišče, Bolgarija) in Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče) izhaja, da so lahko v bolgarskem pravu predmet odškodnine vse psihične bolečine in trpljenje staršev zaradi smrti njihovega otroka zaradi prometne nesreče, ki je posledica deliktnega ali kvazideliktnega dejanja, ne da bi morala škoda posredno povzročiti patološko škodo za zdravje oškodovanca. Navaja, da je znesek odškodnine odvisen od okoliščin obravnavane zadeve, pri čemer je običajni znesek, ki je za nepremoženjsko škodo dodeljen staršu za smrt otroka v prometni nesreči, leta 2014 znašal približno 120.000 BGN (približno 61.000 EUR), medtem ko naj bi bil najvišji znesek, dodeljen po nemškem pravu, približno 5000 EUR. Meni, da če bi bilo treba očitek staršev sprejeti in če bi predložila dokaz o patološki škodi, bi bil najvišji znesek, ki se izplača, 5000 EUR.

22. Predložitveno sodišče se ob sklicevanju na sodbo Da Silva Martins [8], v kateri je Sodišče menilo, da mora nacionalno sodišče na podlagi podrobne analize ugotoviti, ali je nacionalna določba v nacionalnem pravnem redu tako pomembna, da upravičuje odstopanje od prava, ki se uporablja in je določeno na podlagi člena 4 Uredbe Rim II, sprašuje, ali je mogoče člen 52 ZZD šteti za tako določbo, ker je načelo pravičnosti temeljno načelo bolgarskega prava in del javnega reda države. Navaja, da se nacionalna sodna praksa glede tega vprašanja razlikuje.

23. V teh okoliščinah je Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče) z odločbo z dne 7. februarja 2023, ki je na Sodišče prispela 15. februarja 2023, prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 16 [Uredbe Rim II] razlagati tako, da se določba nacionalnega prava, kot je ta v postopku v glavni stvari, ki določa, da se pri določanju odškodnine za nepremoženjsko škodo v primerih, kadar je bila smrt bližnjih oseb povzročena z deliktom, uporabi temeljno načelo prava države članice, kot je načelo pravičnosti, lahko šteje za prevladujočo obvezno določbo v smislu tega člena?“

24. Pisna stališča so Sodišču predložile nasprotna stranka v postopku v glavni stvari, češka in nemška vlada ter Evropska komisija. Sodišče je odločilo, da se v tej zadevi obravnava ne opravi.

IV. Analiza

A. Uvodne ugotovitve

25. Pred preučitvijo pravnega vprašanja, postavljenega z vprašanjem za predhodno odločanje, se mi zdi primerno navesti naslednja pojasnila in ugotovitve v zvezi z okvirom, v katerega spada ta zadeva. Vendar opozarjam, da je v skladu z ustaljeno sodno prakso le predložitveno sodišče pristojno za ugotavljanje in presojo dejanskega stanja spora, o katerem odloča. [9]

[8] Sodba z dne 31. januarja 2019 (C-149/18, v nadaljevanju: sodba Da Silva Martins, EU:C:2019:84).

[9] Glej zlasti sodbo z dne 20. oktobra 2022, Ekofrukt (C-362/21, EU:C:2022:815, točka 26 in navedena sodna praksa).

26. Prvič, kar zadeva posebnosti te zadeve, je iz predložitvene odločbe razvidno, da se tožba, ki sta jo vlagatelja pritožbe v postopku v glavni stvari vložila proti družbi HUK-COBURG za odškodnino iz naslova obveznega zavarovanja civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil za nepremoženjsko škodo, ki sta jo utrpela zaradi smrti njune hčere, povzročene s prometno nesrečo, nanaša na isto prometno nesrečo kot zadeva, v kateri je bila izdana sodba HUK-COBURG.

27. V navedeni zadevi je spor o glavni stvari potekal med otrokoma istega neposrednega oškodovanca kot v obravnavani zadevi in družbo HUK-COBURG v zvezi z odškodnino, ki naj bi jo izplačala zadnjenavedena na podlagi obveznega zavarovanja civilne odgovornosti pri uporabi motornih vozil za nepremoženjsko škodo, ki sta jo otroka utrpela zaradi smrti matere. Tožbo sta vložila ta otroka, ki ju je zastopal njun oče.[10] Nemška zakonodaja, ki se je v tej zadevi uporabljala (*lex causae*) na podlagi člena 4 Uredbe Rim II, je bila, tako kot v obravnavani zadevi, člen 253(2) in člen 823(1) BGB v povezavi s členom 115(1), prvi pododstavek, točka 1, zakona o zavarovalnih pogodbah.

28. Drugič, glede nemške zakonodaje, ki se uporablja na podlagi člena 4 Uredbe II, iz navedb predložitvenega sodišča, ki se sklicuje na sodbo HUK-COBURG I, izhaja, da za povrnitev nepremoženjske škode, ki so jo utrpeli posredni oškodovanci prometne nesreče, določa tri pogoje.[11] V zvezi s pogojem, da je žrtev utrpela škodo za svoje zdravje, iz te sodbe izhaja, da je v skladu z nemškim pravom, kot ga razlaga Bundesgerichtshof (zvezno vrhovno sodišče, Nemčija), duševne okvare mogoče šteti za škodo za zdravje le, če so *patološke* in *presegajo škodo za zdravje*, ki so ji zadevne osebe na splošno izpostavljene v primeru smrti ali hude poškodbe ožjega družinskega člana.[12]

29. Predložitveno sodišče navaja, da nasprotno bolgarska zakonodaja (*lex fori*) določa, da odškodnino za nepremoženjsko škodo *pravično* določi *sodišče*. To sodišče pojasnjuje, da so lahko v bolgarskem pravu predmet odškodnine vse psihične bolečine in trpljenje staršev zaradi smrti njihovega otroka zaradi prometne nesreče, ki je posledica deliktnega ali kvazideliktnega dejanja, ne da bi morala škoda posredno povzročiti patološko škodo za zdravje oškodovanca.[13]

30. V zvezi s tem moram poudariti, da se zdi, da predložitveno sodišče meni, da nemška zakonodaja, ki se uporablja za določitev odškodnine za nepremoženjsko škodo, v nasprotju z bolgarsko zakonodajo ne temelji na načelu pravičnosti.[14] Čeprav Sodišče v okviru predloga za sprejetje predhodne odločbe ni pristojno za odločanje o razlagi nacionalnih določb in za presojo, ali je njihova razlaga s strani nacionalnega sodišča pravilna,[15] je treba ugotoviti, da v nasprotju s tem, kar navajata družba HUK-COBURG in Komisija, iz člena 253(2) BGB ne izhaja, da ta določba temelji na načelu pravičnosti, temveč določa le možnost, da se zahteva „pravična odškodnina“, kar mora preveriti predložitveno sodišče.[16]

[10] Iz točk od 16 do 18 sodbe HUK-COBURG I je razvidno, da je nesrečo povzročil oče, ki je bil pri družbi HUK-COBURG zavarovan iz naslova obveznega zavarovanja civilne odgovornosti. Svoje vozilo je namreč vozil v vinjenem stanju, medtem ko je mati sedela na sovoznikovem sedežu, ne da bi se pripela z varnostnim pasom.

[11] Glej točko 21 teh sklepnih predlogov.

[12] Sodba HUK-COBURG I (točka 46). Nemški zakonodajalec je to zahtevo odpravil s členom 844(3) BGB; glej BGBl 2017 I, str. 2421.

[13] Glej točko 21 teh sklepnih predlogov.

[14] Glej točko 21 teh sklepnih predlogov.

[15] Glej zlasti sodbo z dne 15. junija 2023, Bank M. (Posledice razglasitve ničnosti pogodbe) (C-520/21, EU:C:2023:478, točka 52).

[16] Ugotavljam tudi, da iz predložitvene odločbe izhaja, da je Sofiyski gradski sad (okrajno sodišče za mesto Sofija) za obrazložitev zneska, dodeljenega na prvi stopnji, navedlo, da tako v bolgarskem pravu v skladu s členom 52 ZZD kot v nemškem pravu v skladu s členom 253 BGB obstaja načelo pravične odškodnine za nepremoženjsko škodo. Glej točko 16 teh sklepnih predlogov.

31. Vendar je v obravnavanem primeru očitno, da bi uporaba nemške zakonodaje na podlagi člena 4 Uredbe Rim II vodila do drugačnega rezultata glede zneska odškodnine, saj ta zakonodaja za povrnitev nepremoženjske škode določa pogoj, da so ožji družinski člani utrpeli škodo za svoje zdravje.[17] Kot namreč izhaja iz predložitvene odločbe, starša neposrednega oškodovanca nista dokazala take škode in zato nista imela pravice do take odškodnine.[18]

32. V zvezi s tem želim poudariti, da je samoumevno, da zgolj dejstvo, da se z uporabo *lex fori* dobi drugačna rešitev glede zneska odškodnine, kot če se uporabi *lex causae*, ne zadostuje za ugotovitev, da je zadevno bolgarsko določbo mogoče opredeliti kot „prevladujočo obvezno določbo“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II, če je uporaba *lex causae* združljiva s pravnimi preudarki. Povedano drugače, na podlagi te razlike – in sicer dejstva, da je znesek odškodnine za škodo, ki sta jo utrpela starša, nižji zgolj zato, ker je njuna hči umrla v nesreči, ki se je zgodila v Nemčiji, in ne v Bolgariji – ni mogoče priti do take opredelitve, razen če ta razlika izhaja iz varstva, med drugim, temeljne pravice, ki upravičuje potrebo po uporabi *lex fori*.

33. Poleg tega ugotavljam, da se sodna praksa bolgarskih sodišč – kot je razvidno iz navedb predložitvenega sodišča – razlikuje glede vprašanja, ali je člen 52 ZZD prevladujoča obvezna določba v smislu člena 16 Uredbe Rim II, ki v sporu o glavni stvari povzroči izključitev nemškega prava. K temu se bom vrnil pozneje.[19]

34. Ob tem bom zdaj analiziral vprašanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče.

B. Vprašanje za predhodno odločanje

35. Predložitveno sodišče z edinim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je določbo nacionalnega prava, ki kot merilo za določitev odškodnine za nepremoženjsko škodo, ki so jo utrpeli ožji družinski člani osebe, ki je umrla zaradi prometne nesreče, določa uporabo temeljnega načela prava države članice, kot je načelo pravičnosti, mogoče šteti za prevladujočo obvezno določbo v smislu člena 16 Uredbe Rim II.

36. Družba HUK-COBURG, češka in nemška vlada ter Komisija menijo, da je treba na vprašanje za predhodno odločanje odgovoriti nikalno. Družba HUK-COBURG med drugim trdi, da je mogoče uporabo določbe nacionalnega prava, določenega v skladu z Uredbo Rim II, na podlagi člena 16 te uredbe zavrniti le, če je ta uporaba očitno nezdružljiva z javnim redom pristojnega sodišča. Nemška vlada trdi, da nacionalno pravo, ki določa, da se odškodnina za nepremoženjsko škodo določi pravično, načeloma ne izpolnjuje pogojev za uporabo te določbe. Po drugi strani pa češka vlada, ki se sklicuje na sodbo Da Silva Martins, trdi, da pristop, v skladu s katerim bi bilo mogoče določbo nacionalnega prava šteti za prevladujočo obvezno določbo v smislu člena 16 Uredbe Rim II zgolj zato, ker temelji na temeljnih načelih tega prava ali se nanj sklicuje, ne ustreza izjemnosti prevladujočih obveznih določb in pomeni enostaven način za izognitev uporabi prava, določenega na podlagi te uredbe. Komisija poudarja, da je treba prevladujočo obvezno določbo v smislu člena 16 navedene uredbe opredeliti na podlagi meril, ki jih je Sodišče določilo zlasti v sodbah Unamar[20] in Da Silva Martins.

[17] Glej točki9 in 21 teh sklepnih predlogov.

[18] Glej točko 17 teh sklepnih predlogov.

[19] Glej točko 65 teh sklepnih predlogov.

[20] Sodba z dne 17. oktobra 2013 (C-184/12, v nadaljevanju: sodba Unamar, EU:C:2013:663).

37. Da bi koristno odgovoril na vprašanje za predhodno odločanje, bom na prvem mestu predstavil nekaj kratkih preudarkov v zvezi s povezavo med členom 4 in členom 16 Uredbe Rim II (oddelek 1). Na drugem mestu bom analiziral sodno prakso Sodišča v zvezi z opredelitvijo pojma „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 te uredbe (oddelek 2), na tretjem mestu bom poudaril pomen upoštevanja dovolj tesnih vezi z državo *lex fori* pri uporabi te določbe (oddelek 3), nato pa bom na četrtem in zadnjem mestu opredelil merila, na podlagi katerih je mogoče pravila, ki varujejo pravice in svoboščine posameznika, opredeliti kot „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu navedene določbe (oddelek 4).

1. Kratki preudarki o povezavi med členom 4 in členom 16 Uredbe Rim II

38. Uvodoma spominjam, da je iz uvodne izjave 1 Uredbe Rim II razvidno, da ta uredba prispeva k ohranjanju in razvoju območja svobode, varnosti in pravice. V ta namen ta uredba določa dve kolizijski pravili, in sicer na eni strani splošno kolizijsko pravilo iz člena 4[21] v poglavju II, naslovljenem „Škodna dejanja“, in na drugi strani pravilo, s katerim se uvaja avtonomija volje, iz člena 14 v poglavju IV, naslovljenem „Svoboda izbire“.[22] V zvezi s to prvo določbo ugotavljam, da je oblikovanje splošnega kolizijskega pravila, ki ga določa, temeljilo na zahtevah po pravni varnosti in želja po doseganju kompromisa med različnimi interesi strank.[23] K tem ciljem se bom vrnil pozneje.[24]

39. Člen 16 Uredbe Rim II, naslovljen „Prevladujoče obvezne določbe“, ki spada v poglavje V, naslovljeno „Skupna pravila“, določa, da „[t]a uredba ne omejuje uporabe določb prava pristojnega sodišča, kadar so te obvezne ne glede na pravo, ki se sicer uporablja za nepogodbene obveznosti“. Medtem ko člen 4 navedene uredbe določa pravo države, v kateri škoda nastane (*lex loci damni*), člen 16 te uredbe določa odstopanje od uporabe prava, ki je s to navezno okoliščino določeno za uporabo obvezne določbe prava pristojnega sodišča. Vendar je to odstopanje od kolizijskega pravila izjema, kar pomeni, da mora biti njegova uporaba ustrezno utemeljena, „ker je upoštevanje [tega odstopanja] nujno za varovanje politične, socialne in gospodarske organizacije“.[25]

40. V tem okviru je torej pravno vprašanje, ki se postavlja v tej zadevi, ali je mogoče izključiti zakonodajo, ki se na podlagi člena 4 Uredbe Rim II uporablja za nepogodbeno obveznost, nastalo iz škodnega dejanja, da se v skladu s členom 16 te uredbe uporabijo določbe prava pristojnega sodišča, „kadar so te obvezne“.

41. Povezanost teh dveh določb z opredelitvijo pojma „prevladujoče obvezne določbe“ je predmet ustaljene sodne prakse Sodišča, uvedene s sodbami Unamar, ERGO Insurance in Gjensidige Baltic[26] ter Da Silva Martins.

[21] V zvezi s tem je v uvodni izjavi 14 Uredbe Rim II navedeno, da „[t]a uredba […] določa splošno pravilo, pa tudi posebna pravila ter, v določenih določbah, ‚odstopno klavzulo‘, ki dovoljuje odstopanje od teh pravil, kadar je iz vseh okoliščin primera razvidno, da je škodno dejanje očitno v tesnejši zvezi z drugo državo. Ta pravila torej tvorijo prilagodljiv okvir kolizijskih pravil“. Glej tudi opombo 37 teh sklepnih predlogov.

[22] V zvezi s členom 14 Uredbe Rim II glej Pacuła, K., *Wybór prawa a ochrona osób trzecich na tle rozporządzenia Rzym II*, Wolters Kluwer, Varšava, 2024.

[23] Glej predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o pravu, ki se uporablja za nepogodbene obveznosti (Rim II) (COM(2003) 427 final), str. 12, in uvodno izjavo 16 Uredbe Rim II. Glej zlasti Francq, S., „Le règlement Rome II concernant la loi applicable aux obligations non contractuelles. Entre droit communautaire et droit international privé“, *Journal de droit européen*, 2008, str. od 289 do 296.

[24] Glej v zvezi s tem točko 47 teh sklepnih predlogov.

[25] Glej Francescakis, P., „Quelques précisions sur les lois d’application immédiate et leurs rapports avec les règles de conflits de lois“, *Revue critique de droit international privé*, 1966, str. 1 in naslednje. Za mnenje, ki je v nasprotju z mehanizmom prevladujočih obveznih določb, glej zlasti Heuzé, V., „Un avatar du pragmatisme juridique: la théorie des lois de police“, *Revue critique de droit international privé*, št. 1, 2020, str. od 31 do 60.

[26] Sodba z dne 21. januarja 2016 (C-359/14 in C-475/14, v nadaljevanju: sodba ERGO Insurance in Gjensidige Baltic, EU:C:2016:40).

2. Sodna praksa Sodišča v zvezi s pojmom „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II

42. Predložitveni sodišči sta v zadevi, v kateri je bila izdana sodba ERGO Insurance in Gjensidige Baltic, med drugim želeli izvedeti, kako je treba razlagati uredbi Rim I in Rim II za določitev, katero pravo ali prava se uporabljajo za regresni zahtevek, ki ga je vložil zavarovatelj vlačilca, ki je oškodovancu v nesreči, ki jo je povzročil voznik tega vozila, izplačal odškodnino zoper zavarovatelja priklopnika, ki je bil pri tej nesreči pripet na ta vlačilec. V tem okviru je Sodišče opozorilo, da je treba v zvezi s področjema uporabe uredb Rim I in Rim II pojma „pogodbena obligacijska razmerja“ in „nepogodbene obveznosti“ iz teh uredb razlagati ne le avtonomno, predvsem ob upoštevanju sistema in ciljev teh uredb, ampak tudi ob upoštevanju – kot izhaja iz uvodnih izjav 7 navedenih uredb – *cilja skladnosti* pri vzajemni uporabi teh uredb. [27]

43. V sodbi Da Silva Martins [28], v kateri je Sodišče prvič razlagalo člen 16 Uredbe Rim II, se je najprej oprlo na točko 43 sodbe ERGO Insurance in Gjensidige Baltic ter razsodilo, da je treba, ker zahteva po doslednosti pri uporabi uredb Rim I in Rim II govori v prid čim večji harmonizaciji razlage *funkcionalno enakih pojmov*, uporabljenih v teh uredbah, šteti, da neodvisno od tega, da je v nekaterih jezikovnih različicah Uredbe Rim II uporabljena drugačna terminologija kot v Uredbi Rim I, „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II ustrezajo opredelitvi „prevladujočih obveznih določb“ v smislu člena 9 Uredbe Rim I, tako da razlaga, ki jo je Sodišče podalo za zadnjenavedeni pojem, velja tudi za pojem „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II. [29] Opozoriti je treba, da člen 9(1) Uredbe Rim I prevladujoče obvezne določbe opredeljuje kot „določbe, katerih upoštevanje je po mnenju države bistvenega pomena za zaščito njenih javnih interesov, kot je na primer njena politična, socialna ali gospodarska ureditev, in sicer do take mere, da se te določbe uporabljajo za vse primere, ki sodijo na njihovo področje uporabe, ne glede na to, katero pravo se sicer uporablja za pogodbo na podlagi te uredbe“. [30]

[27] Sodba ERGO Insurance in Gjensidige Baltic (točka 43) V uvodni izjavi 7 Uredbe Rim II je navedeno, da bi morali biti „[v]sebinsko področje uporabe in določbe te uredbe skladn[i] z Uredbo Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah [(UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 4, str. 42, v nadaljevanju: Uredba Bruselj I) in instrumenti o pravu, ki se uporablja za pogodbene obveznosti“. Menim, da sta uvodni izjavi 7 uredb Rim I in Rim II temelj koncepta, v skladu s katerim bi bilo treba pojme, ki jih je zakonodajalec Unije uporabil za določitev področij uporabe teh dveh uredb, Uredbe Bruselj I (Uredba (EU) št. 1215/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2012 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (UL 2012, L 351, str. 1, v nadaljevanju: Uredba Bruselj Ia)) in njihovih določb, razlagati dosledno, glej Szpunar, M., „Droit international privé de l'Union: cohérence des champs d'application et/ou des solutions?“, *Revue critique de droit international privé*, 2018, str. 573.

[28] V zadevi, v kateri je bila izdana ta sodba, je spor o glavni stvari potekal med portugalskim oškodovancem in špansko zavarovalnico glede določitve prava, ki se uporablja za odškodninsko obveznost iz prometne nesreče, ki se je zgodila v Španiji. Španska zakonodaja je določala enoletni zastaralni rok, medtem ko je bil zastaralni rok, določen v portugalski zakonodaji, tri leta. Predložitveno sodišče je med drugim želelo izvedeti, ali je portugalska zakonodaja, „s katero je [Direktiva 2009/103] prenesena v nacionalno pravo in ki določa, da se pravo države […] glede povzročitve nesreče nadomesti s portugalskim pravom, ‚če to nudi višje kritje‘, obvezna v smislu člena 16 Uredbe Rim II“. Sodba Da Silva Martins (točka 21).

[29] Sodba Da Silva Martins (točka 28). Neobstoj opredelitve pojma „prevladujoče obvezne določbe“ v Uredbi Rim II je vsekakor mogoče pojasniti s tem, da je besedilo člena 16 te uredbe temeljilo na členu 7(2) Konvencije o uporabi prava v pogodbenih obligacijskih razmerjih, na voljo za podpis 19. junija 1980 v Rimu (UL 1980, L 266, str. 1, v nadaljevanju: Rimska konvencija), saj je bila Uredba Rim I sprejeta po Uredbi Rim II. Ta vrzel je bila kmalu zatem odpravljena s členom 9 Uredbe Rim I; v zvezi s tem glej Ho-Dac, M., „L'arrêt da Silva Martins de la Cour de justice de l'Union européenne, expression des ‚rapports de méthodes‘ dans l'ordre juridique européen“, *Revue trimestrielle de droit européen*, št. 4, 2019, str. od 869 do 882, zlasti točka 10. Nekateri avtorji pravne teorije so izraz „dispositions impératives dérogatoires“, ki je uporabljen v členu 16 Uredbe Rim II v francoski jezikovni različici namesto klasičnega izraza „lois de police“, uporabljenega v uvodni izjavi 32 te uredbe, označili za „neroden“; glej Francq, S. in Jault-Seseke, F., „Les lois de police, un approche de droit comparé“, *Le règlement communautaire Rome I et le choix de loi dans les contrats internationaux*, Corneloup, S. in Jaubert, S. (ur.), Lexis Nexis Litec, Pariz, 2011, str. od 357 do 393, zlasti str. 360.

[30] Kot sem že navedel v sklepnih predlogih v zadevi Nikiforidis (C-135/15, EU:C:2016:281, točka 71), se ta opredelitev zgleduje po formulaciji, uporabljeni v sodbi z dne 23. novembra 1999, Arblade in drugi (C-369/96 in C-376/96, EU:C:1999:575, točka 30), v kateri se je Sodišče sklicevalo na določbe belgijskega delovnega prava, ki so v belgijskem pravu opredeljene kot „lois de police et de sûreté“.

44. Sodišče je nato ob sklicevanju na sodbo Unamar [31] opozorilo, da je v okviru Rimske konvencije že poudarilo, da je treba izjemo v zvezi z obstojem „prisilnih določb“ v smislu zakonodaje zadevne države članice razlagati ozko. [32] Natančneje, Sodišče je v zvezi s to razlago odločilo, da mora predložitveno sodišče pri ugotavljanju „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II na podlagi *podrobne analize* besedila, splošne sistematike, ciljev in okoliščin sprejetja te določbe ugotoviti, da je navedena določba v nacionalnem pravnem redu tako pomembna, da upravičuje odstopanje od prava, ki se uporabi, določenega na podlagi člena 4 te uredbe. [33] Natančneje, predložitveno sodišče mora ugotoviti *posebej pomembne razloge*, kot je očitna kršitev pravice do učinkovitega pravnega sredstva in do učinkovitega sodnega varstva, ki bi izhajala iz uporabe prava, ki je v skladu s členom 4 naveden uredbe določeno kot pravo, ki se uporabi. [34]

45. Zato je Sodišče razsodilo, da nacionalne določbe, kakršna je ta v navedeni zadevi, ki določa, da je zastaralni rok za vložitev tožbe za nadomestilo škode, ki je posledica škodnega dogodka, tri leta, ni mogoče šteti za prevladujočo obvezno določbo v smislu člena 16 Uredbe Rim II, razen če sodišče, ki mu je spor predložen v obravnavo, na podlagi podrobne analize besedila, splošne sistematike, ciljev in okoliščin sprejetja te določbe ugotovi, da je ta določba v nacionalnem pravnem redu tako pomembna, da upravičuje odstopanje od prava, ki se uporabi in ki je določeno na podlagi člena 4 te uredbe. [35]

46. Ob tem se mi zdi pomembno poudariti, da ker – kot sem že navedel – uporaba prevladujočih obveznih določb v smislu člena 16 Uredbe Rim II povzroči, da se pravo, ki se uporablja na podlagi te uredbe, ne uporabi z odstopanjem od mehanizma, vzpostavljenega s kolizijskimi pravili iz te uredbe, lahko nacionalno sodišče prevladujoče obvezne določbe v smislu te določbe uporabi le kot zadnje sredstvo.

47. Sodišče je namreč v sodni praksi potrdilo, da je cilj Uredbe Rim II, kot je razvidno iz njenih uvodnih izjav 6 [36], 14 [37] in 16 [38], med drugim zagotoviti *pravno varnost glede prava, ki se uporablja*, ne glede na državo, v kateri je vložena tožba, izboljšati *predvidljivost* sodnih *odločb* ter zagotoviti razumno ravnotežje med interesi osebe, za katero se zatrjuje, da nosi odgovornost, in osebe, ki je utrpela škodo. [39]

[31] Glej točko 49 te sodbe. Naj spomnim, da je Sodišče v navedeni sodbi razsodilo, da je treba člen 3 in člen 7(2) Rimske konvencije razlagati tako, da sodišče v eni od držav članic Unije, ki odloča o sporu, lahko zavrne uporabo prava druge države članice, ki zagotavlja minimalno varstvo iz Direktive Sveta 86/653/EGS z dne 18. decembra 1986 o usklajevanju zakonodaje držav članic o samozaposlenih trgovskih zastopnikih (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 6, zvezek 1, str. 177), ki sta ga izbrali stranki pogodbe o trgovskem zastopanju, in namesto njega uporabi *lex fori*, ker so v pravnem redu države članice sodišča pravila o ureditvi položaja samozaposlenih trgovskih zastopnikov prisilne narave, samo, če sodišče, pred katerim poteka postopek, s podrobnimi dokazi ugotovi, da je bilo v okviru tega prenosa za zakonodajalca države sodišča, pred katerim poteka postopek, bistvenega pomena, da se v zadevnem pravnem redu trgovskemu zastopniku zagotovi *varstvo, ki presega varstvo, določeno v navedeni direktivi*, pri čemer glede tega upošteva naravo in namen teh prisilnih določb (točka 52 in izrek).

[32] Sodba Da Silva Martins (točka 29).

[33] Sodba Da Silva Martins (točka 31).

[34] Sodba Da Silva Martins (točka 34).

[35] Sodba Da Silva Martins (točka 35 in izrek).

[36] V uvodni izjavi 6 Uredbe Rim II je navedeno, da „[p]ravilno delovanje notranjega trga zaradi večje predvidljivosti izida pravde, pravne varnosti ter prostega pretoka sodnih odločb zahteva, da kolizijska pravila držav članic določajo uporabo istega nacionalnega prava ne glede na državo sodišča, kjer je vložena tožba“.

[37] V uvodni izjavi 14 Uredbe Rim II je navedeno, da sta „[z]ahteva po pravni varnosti in potreba po pravičnem ravnanju v posameznih primerih […] bistvena elementa na področju pravosodja“. Glej tudi opombo 21 teh sklepnih predlogov.

[38] V uvodni izjavi 16 Uredbe Rim II je navedeno, da „[e]notna pravila izboljšajo predvidljivost sodnih odločb in zagotovijo razumno ravnotežje med interesi osebe, za katero se zatrjuje, da nosi odgovornost, in osebe, ki je utrpela škodo. Povezava z državo, v kateri je neposredna škoda nastala (*lex loci damni*), vzpostavi pravično ravnotežje med interesi osebe, za katero se zatrjuje, da nosi odgovornost, in osebe, ki je utrpela škodo, in tudi odraža sodoben pristop k civilnopravni odgovornosti in k razvoju sistemov objektivne odgovornosti“.

[39] Sodbi z dne 10. decembra 2015, Lazar (C-350/14, EU:C:2015:802, točka 29), in z dne 17. maja 2023, Fonds de Garantie des Victimes des Actes de Terrorisme et d'Autres Infractions (FGTI) (C-264/22, EU:C:2023:417, točka 30).

48. Po mojem mnenju je Sodišče v sodni praksi v zvezi z opredelitvijo pojma „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II implicitno priznalo, da opredelitev nacionalne določbe kot „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu te določbe ne more biti samodejna, ampak zahteva *presojo okoliščin obravnavanega primera*, na podlagi katere se uporaba prava pristojnega sodišča šteje za nujno za zaščito javnih interesov države. [40]

49. V zvezi s tem ne le, da mora iz podrobne analize izhajati, da je v pravnem redu pristojnega sodišča potrebna uporaba prevladujočih obveznih določb, temveč mora biti taka uporaba tudi *najučinkovitejši način za dosego zastavljenega cilja*, in sicer varstva državnega interesa. Če ni tako in če se lahko javni interesi države varujejo ali celo bolje varujejo z uporabo prava, ki se na splošno uporablja za nepogodbene obveznosti na podlagi člena 4 Uredbe Rim II, predložitveno sodišče ne bi smelo uporabiti mehanizma odstopanja iz člena 16 te uredbe. [41]

50. Poleg tega poudarjam pomemben razlog za uporabo člena 16 Uredbe Rim II, ki ni jasno razviden iz sodne prakse Sodišča, in sicer pomen obstoja dovolj tesnih vezi z državo *lex fori*. Nekaterih pravil namreč ni mogoče *a priori* opredeliti kot „prevladujoče obvezne določbe“, ker je ta opredelitev v nekaterih primerih odvisna od dejanskih okoliščin, iz katerih izhajajo dovolj tesne vezi z državo pristojnega sodišča.

3. Obstoj dovolj tesnih vezi z državo lex fori

51. Kot je znano, iz besedila člena 16 Uredbe Rim II izhaja, da zakonodajalec Unije ni navedel drugih pogojev, ki bi morali biti izpolnjeni, da bi lahko sodišče, pred katerim poteka postopek, uporabilo obvezne določbe prava pristojnega sodišča z odstopanjem od prava, ki se splošno uporablja. Zlasti ni omenjena potreba po dokazu, da je zadevni položaj tesno povezan z državo pristojnega sodišča, kar bi upravičevalo izjemno uporabo teh določb. [42] Vendar kot so poudarili nekateri avtorji pravne teorije, se ta molk ne sme razlagati, kot da pomeni, da je mogoče prevladujoče obvezne določbe uporabiti, ne da bi se upoštevala zahteva po tesni povezavi z državo *lex fori*. [43]

52. Ob upoštevanju dejstva, da uporaba obveznih določb odstopa od uporabe prava, ki se splošno uporablja v skladu z Uredbo Rim II, se namreč te določbe ne uporabljajo samodejno, nacionalna sodišča pa morajo najprej preveriti, ali je zadevni položaj tesno povezan z državo pristojnega sodišča. [44] Z drugimi besedami, predvsem v zvezi z določbami, ki ne varujejo izključno javnega ali državnega interesa, lahko sodišče uporabi člen 16 te uredbe le, če lahko država članica pristojnega sodišča utemelji nujni interes za urejanje tega položaja. [45]

[40] V zvezi s tem, kako pomembno je, da sodišče, ki odloča o zadevi, presodi okoliščine obravnavanega primera, glej moje sklepne predloge v zadevi Nikiforidis (C-135/15, EU:C:2016:281, točka 72).

[41] Bonomi, A.„Article 9“, *Commentary on the Rome I Regulation*, Magnus, U., in Mankowski, P., (ur.), Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2017, zv. 22, str. od 599 do 629, zlasti str. 626, točka 85.

[42] Glej točko 39 teh sklepnih predlogov.

[43] Wautelet, P., „Article 16“, *Commentary on the Rome II Regulation*, Magnus, U. in Mankowski, P. (ur.), Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2019, zv. 3, str. od 549 do 566, zlasti točki 48 in 49.

[44] Glej točko 48 teh sklepnih predlogov.

[45] Glede vloge bližine pri uporabi prevladujočih obveznih določb in glede tam navedene sodne prakse glej Nuyts, A., „L'application des lois de police sur l'espace (Réflexions au droit belge de la distribution commerciale et du droit communautaire)“, *Revue critique de droit international privé*, 1999, str. 50; Bonomi, A., „Overriding Mandatory Provisions in the Rome I Regulation on the Law Applicable to Contracts“, *Yearbook of Private International Law*, zv. X, SELP, 2008, str. 291 in naslednje, ter Pacuła, K., „Przepisy wymuszające swoje zastosowanie jako instrument ochrony ‚strony słabszej' umowy ubezpieczenia“, *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego*, zv. 15, 2014, str. 38 in naslednje.

53. Poleg tega zahteva po tesni povezavi omogoča boj proti izbiranju najugodnejšega sodišča (*forum shopping*). Ta pojav bi se lahko pokazal predvsem v okoliščinah, ki so bile obravnavane v zadevi, v kateri je bila izdana sodba Inkreal[46].

54. Iz tega sledi, da pravil ni mogoče *in abstracto* opredeliti kot „prevladujoče obvezne določbe“ niti reči *in abstracto*, ali je treba v obravnavani zadevi uporabiti člen 16 Uredbe Rim II. Natančneje, za uporabo te določbe mora iz vseh okoliščin izhajati, da je zadevni položaj dovolj tesno povezan z državo *lex fori*.

55. Ob tem moram pojasniti še merila, na podlagi katerih je mogoče predpise o varstvu pravic posameznika opredeliti kot „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II v povezavi z uvodno izjavo 32 te uredbe.

4. Merila, na podlagi katerih je mogoče predpise o varstvu pravic in svoboščin posameznika opredeliti kot „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II

56. Na prvem mestu ugotavljam, da je treba opredelitev pojma „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II, kot izhaja iz opredelitve pojma „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 9 Uredbe Rim I in zgoraj predstavljene ustaljene sodne prakse Sodišča,[47] razlagati v povezavi z uvodno izjavo 32 Uredbe Rim II. V tej uvodni izjavi je med drugim navedeno, da „[u]poštevanje javnega interesa upravičuje, da lahko sodišča držav članic v izjemnih okoliščinah uporabijo izjeme na podlagi javnega reda in prevladujočih obveznih določb“.[48]

57. Po mojem mnenju iz te sodne prakse v povezavi z uvodno izjavo 32 Uredbe Rim II izhaja, da lahko sodišča držav članic v „izjemnih okoliščinah“ uporabijo mehanizem odstopanja iz člena 16 te uredbe, kadar odločajo o uporabi „bistvenega“ *lex fori* na podlagi „upoštevanja javnega interesa“. Z drugimi besedami, uporaba določb *lex fori*, „katerih upoštevanje je po mnenju“ nacionalnih sodišč „bistvenega pomena“, je odvisna od upoštevanja javnega interesa. Natančneje, v uvodni izjavi 32 navedene uredbe je navedeno, da bi „uporaba določb prava, kakor to določa ta uredba, ki bi povzročila dodelitev nesorazmerne eksemplarične ali kazenske odškodnine, odvisno od okoliščin primera ali pravnega reda države članice sodišča, kjer je bila vložena tožba, […] lahko veljala za nasprotujočo si z javnem redom (‚ordre public‘) pristojnega sodišča“.

58. Na drugem mestu ugotavljam, da se varstvo iz člena 16 Uredbe Rim II ne nanaša samodejno na vse javne interese države. Da bi ti interesi spadali na področje uporabe te določbe, morajo biti tako pomembni, da vplivajo med drugim na politično, socialno ali gospodarsko ureditev zadevne države.[49] Zato je pomembno ugotoviti, ali je treba v okviru uvodne izjave 32 te uredbe sklicevanje zakonodajalca Unije na cilje javnega interesa razlagati *stricto sensu* ali pa ga je mogoče razširiti tudi na nacionalne določbe o varstvu interesov posameznika. To vprašanje je predmet živahne razprave med avtorji pravne teorije, ker meje med varstvom kolektivnih interesov in varstvom

[46] V zvezi z vprašanjem, ali je klavzula o pristojnosti sama po sebi zadosten tuj element, da se uporabi člen 25(1) Uredbe Bruselj Ia o dogovoru o pristojnosti, glej sodbo z dne 8. februarja 2024, Inkreal (C-566/22, EU:C:2024:123, točka 39 in izrek). Sodišče je v tej sodbi ugotovilo, da se člen 25(1) Uredbe Bruselj Ia uporablja za dogovor o pristojnosti sodišča, s katerim se stranke pogodbe s sedežem v isti državi članici dogovorijo o pristojnosti sodišč druge države članice za odločanje o sporih, ki izhajajo iz te pogodbe, tudi če navedena pogodba nima nobene druge navezne okoliščine s to drugo državo članico.

[47] Glej točko 38 in naslednje teh sklepnih predlogov.

[48] Glej tudi uvodno izjavo 37 Uredbe Rim I. V zvezi s tesno povezavo med prevladujočimi obveznimi določbami in „varstvom javnega reda“ glej moje sklepne predloge v zadevi Nikiforidis (C-135/15, EU:C:2016:281, točka 68 in naslednje).

[49] Bonomi, A., „Article 9“, *Commentary on the Rome I Regulation*, op. cit., str. 626, točka 84.

interesov posameznika ni mogoče zlahka določiti.[50] Pojasnitev te meje bo odločilno prispevala k avtonomni razlagi pojma „prevladujoče obvezne določbe“ v smislu člena 16 navedene uredbe. Možnost varstva tudi interesov posameznika naj bi bilo namreč treba upoštevati pri razlagi člena 16 te uredbe glede na njeno uvodno izjavo 32.

59. Menim, da v prid tej razlagi govorita dva razloga.

60. Prvi je povezan z medsebojnim vplivanjem med kolektivnimi interesi in interesi posameznika. Tako bi na področju deliktne odgovornosti glavni cilj pravil, ki jih uvede država članica, da bi zaščitila kategorijo oškodovancev s tem, da med drugim spremeni dokazno breme ali določi minimalni znesek odškodnine, lahko bila ponovna vzpostavitev ravnovesja med konkurenčnimi interesi zasebnih strank. Posredno bi lahko s tem prispevala tudi k varovanju socialnega in gospodarskega reda države članice z zmanjšanjem vpliva nesreč na javna sredstva.[51]

61. Drugi razlog v istem smislu se nanaša na ugotovitev, da so v uvodni izjavi 32 Uredbe Rim II navedene zlasti določbe o oceni odškodnine, kar posledično vključuje možnost, da je treba to odškodnino plačati med nekaterimi kategorijami fizičnih oseb. V zvezi s tem moram pojasniti, da čeprav je v tej uvodni izjavi navedeno, da se uporaba takih določb lahko šteje „za nasprotujočo si z javnem redom (‚ordre public‘) pristojnega sodišča“, ne da bi bil omenjen tudi mehanizem prevladujočih obveznih določb, to po mojem mnenju velja tudi za zadnjenavedeni mehanizem.

62. V teh okoliščinah menim, da je določbe, katerih namen je predvsem varstvo pravic in svoboščin posameznika, mogoče opredeliti kot „prevladujoče“ v smislu člena 16 Uredbe Rim II, če je poleg tega, da te določbe sovpadajo s interesi posameznika, dokazan *obstoj zadostne povezave z javnimi interesi, ki se v pravnem redu zadevne države štejejo za ključne*.

63. Na tretjem mestu, v zvezi s tem se mi zdi pomembno poudariti, tako kot je to storila nemška vlada, da bi moralo biti posebno varstvo, zagotovljeno s prevladujočo obvezno določbo, nujni izraz temeljnih pravnih načel.

64. Res je, da bi pravila, ki jih države določijo za zaščito nekaterih vrst pravic posameznika, kot je pravica do odškodnine za žrtve kaznivih dejanj ali prometnih nesreč, lahko imela v danem nacionalnem pravnem redu tak pomen, da bi se štela za temeljna pravna načela, katerih del bi bilo tudi načelo pravičnosti.

65. V obravnavanem primeru predložitveno sodišče poudarja, da je načelo pravične odškodnine iz člena 52 ZZD temeljno načelo bolgarskega prava, saj je načelo pravičnosti del javnega reda države. Kot sem že navedel, pa je to sodišče ugotovilo, da se sodna praksa bolgarskih sodišč razlikuje glede vprašanja, ali je člen 52 ZZD, ki naj bi določal, da je lahko predmet take odškodnine ne le trpljenje, ki je povzročilo patološko škodo, temveč celotno trpljenje, prevladujoča obvezna določba v smislu člena 16 Uredbe Rim II, kar naj bi v sporu o glavni stvari privedlo do izključitve nemškega prava.[52] Zaradi okoliščine, da se ta sodna praksa bolgarskih sodišč, kot navaja predložitveno sodišče, razlikuje, na prvi pogled dvomim o tem, da je načelo pravičnosti temeljno načelo bolgarskega pravnega reda. Vendar mora to preveriti to sodišče.

[50] V zvezi s pravno teorijo o razlagi uvodne izjave 32 Uredbe Rim II glej zlasti Wautelet, P., „Article 16“, *Commentary on the Rome II Regulation*, op. cit., str. 554, točka 15; Francq, S., in Jault-Seseke, F., „Les lois de police, une approche de droit comparé“, *Le règlement communautaire Rome I et le choix de loi dans les contrats internationaux.*, op. cit., str. od 360 do 371, in Pailler, L., „Conflit de lois: CJUE, 6e ch., 31 janv. 2019, aff. C-149/18, Agostinho da Silva Martins c/ Dekra Claims Services Portugal SA.“, *Journal du droit international (Clunet)*, št. 3, 2019, str. od 890 do 894.

[51] Wautelet, P., „Article 16“, *Commentary on the Rome II Regulation*, op. cit., str. 554, točki 15 in 16.

[52] Glej točko 33 teh sklepnih predlogov.

66. Na četrtem in zadnjem mestu moram vsekakor poudariti, da je treba v okviru uporabe člena 16 Uredbe Rim II v povezavi z uvodno izjavo 32 te uredbe možnost uporabe prevladujočih obveznih določb, da bi se zaščitili kolektivni interesi in interesi posameznika, povezati z materialnim pravom Unije, ki je lahko pravo, ki se uporablja na podlagi člena 4 te uredbe.

67. Sodišče je v sodbi HUK-COBURG I menilo, da Direktiva 2009/103 načeloma ne nasprotuje nacionalni ureditvi, ki določa zavezujoča merila za določitev nepremoženjske škode, ki jo je mogoče povrniti. Presodilo je torej, da ta direktiva ne nasprotuje nacionalni ureditvi, ki za odškodnino *zavarovatelja civilne odgovornosti* pri uporabi motornih vozil za nepremoženjsko škodo, ki jo utrpijo ožji družinski člani oškodovancev prometnih nesreč, določa pogoj, da je ta škoda povzročila patološko škodo pri teh ožjih družinskih članih.[53] Zato je Sodišče razsodilo, da je nacionalna zakonodaja, ki se uporablja na podlagi člena 4 Uredbe Rim II, in sicer nacionalna določba, s katero je bila v nacionalno pravo prenesena Direktiva 2009/103,[54] v skladu s to direktivo, če določa merilo pravične odškodnine za nepremoženjsko škodo.

68. V takih okoliščinah, v katerih Direktiva 2009/103 določa minimalne zneske kritja iz obveznega zavarovanja, je upoštevanje *lex fori*, zlasti če ta določa višje zneske kritja, mogoče predvideti le, če se šteje, da varstvo, ki se šteje za bistveno za zaščito javnih interesov države pristojnega sodišča v smislu člena 16 Uredbe Rim II, v pravnem redu te države *presega minimalne standarde, ki jih zagotavlja pravo Unije*, ne glede na to, kaj določa zakonodaja drugih držav članic.

69. Vendar, kot izhaja tudi iz sodbe HUK-COBURG I, je *obveznost* zavarovanja civilne odgovornosti *za kritje* škode, povzročene tretjim osebam z motornim vozilom, ločena od obsega odškodnine za to škodo iz naslova civilne odgovornosti zavarovanca. Namreč, medtem ko je prva opredeljena in zagotovljena z zakonodajo Unije, drugo ureja predvsem nacionalno pravo. Sodišče pojasnjuje, da je iz cilja Direktive 2009/103 in njenega besedila namreč razvidno, da njen namen – enako kot namen direktiv, ki jih kodificira – ni harmonizacija ureditev držav članic o civilni odgovornosti in da v obstoječem stanju prava Unije države članice ostanejo proste pri določitvi ureditve civilne odgovornosti, ki velja za nesreče, ki so nastale pri uporabi vozil.[55] Sodišče je menilo, da zato in zlasti glede na člen 1, točka 2, Direktive 2009/103 države članice v obstoječem stanju prava Unije v okviru svojih ureditev civilne odgovornosti načeloma prosto določijo zlasti škodo, ki jo povzročijo motorna vozila in ki jo je treba obvezno povrniti, obseg pravice do odškodnine in osebe, ki morajo biti upravičene do te odškodnine.[56]

70. V obravnavani zadevi pravo, ki se uporablja na podlagi člena 4 Uredbe Rim II in ki se ne uporabi v korist prava pristojnega sodišča, ki se uporablja na podlagi člena 16 te uredbe, spada v materialno pravo civilne odgovornosti, na katero napotuje Direktiva 2009/103.[57]

[53] Sodba HUK-COBURG I (točka 51 in izrek).

[54] Kot sem že navedel, je bila nacionalna zakonodaja, ki je bila obravnavana v tej zadevi, enaka kot v obravnavani zadevi.

[55] Sodba HUK-COBURG I (točki 35 in 36). Zlasti iz točke 48 te sodbe izhaja, da Direktiva 2009/103 državam članicam ne nalaga izbire ureditve civilne odgovornosti zlasti za določitev obsega pravice oškodovanca do odškodnine na podlagi civilne odgovornosti zavarovanca.

[56] Sodba HUK-COBURG I (točka 37).

[57] V hipotetičnem primeru, v katerem bi zakonodaja, ki se uporablja na podlagi člena 4 Uredbe Rim II, spadala na področje uporabe Direktive 2009/103, bi bilo treba, da bi se njena uporaba izključila v korist *lex fori* iz razloga, ki se nanaša na zavezujočo naravo njegovih določb v pravnem redu pristojnega sodišča, na podlagi podrobne presoje teh določb, ugotoviti, da je zakonodajalec pristojnega sodišča v okviru prenosa Direktive 2009/103 štel za bistveno, da se v njegovem pravnem redu ožjim družinskim članom žrtve prometne nesreče zagotovi „varstvo, ki presega varstvo, določeno v navedeni direktivi, pri čemer glede tega upošteva naravo in namen teh prisilnih določb“. Glej v tem smislu sodbi Unamar (točke od 50 do 52) in Da Silva Martins (točka 30).

V. Predlog

71. Glede na navedeno Sodišču predlagam, naj na vprašanje za predhodno odločanje, ki ga je postavilo Varhoven kasatsionen sad (vrhovno kasacijsko sodišče, Bolgarija), odgovori:

Člen 16 Uredbe (ES) št. 864/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o pravu, ki se uporablja za nepogodbene obveznosti („Rim II“),

je treba razlagati tako, da

nasprotuje temu, da bi bilo mogoče nacionalno določbo, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, ki kot merilo za določitev odškodnine za nepremoženjsko škodo, ki so jo utrpeli ožji družinski člani osebe, ki je umrla v prometni nesreči, določa uporabo temeljnega načela prava države članice, kot je načelo pravičnosti, šteti za prevladujočo obvezno določbo v smislu tega člena, razen če sodišče, ki mu je spor predložen v obravnavo, na podlagi obstoja dovolj tesnih vezi z državo pristojnega sodišča in podrobne analize besedila, splošne sistematike, ciljev in okoliščin sprejetja te določbe ugotovi, da je ta določba v nacionalnem pravnem redu tako pomembna, da upravičuje odstopanje od prava, ki se uporablja in ki je določeno na podlagi člena 4 te uredbe.